

Keskustan puheenjohtaja Juha Sipilä puoluevaltuuston kokouksessa 26.11.2017:

Alkion perintö velvoittaa

Olemme kuulleet aamupäivän aikana kahden tärkeän keskustavaikuttajan elämäntyöstä. V. J. Sukselaiselle ja Johannes Virolaiselle oli yhteistä se, että he rakensivat Santeri Alkion aatteellisen perinnön varaan. Tämä perintö synnyttää tänäänkin toimivia ratkaisuja yhteiskuntamme ongelmiin. Henkisen kasvun, ihmisyyden kunnioituksen ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden vaatimukset ovat edelleen ajankohtaisia.

Alkion tunnetun peruslauseen mukaan ”ihmisyyden ja sen kehitystarve on pantava kaiken yhteiskunnallisen ja valtiollisen uudistamisen pohjaksi”. Tämä lause on painettu edelleen periaateohjelmaamme vuodelta 2006. Alkio-tutkijoiden mukaan tuo ”ihmisyyden ja sen kehitystarve” tarkoittaisi tämän päivän kielellä lähinnä humanismia.

Alkion ihmiskäsitys oli optimistinen. Hän uskoi ihmisen henkisen kasvun ja itsekasvatuksen mahdollisuuksiin. Hän sovelsi näitä periaatteita erityisesti nuorisoseurojen kasvatustyössä.

Alkio sovitti yhteen ihmisen henkilökohtaisen vastuun yhteisen vastuun kanssa. Tällä linjauksella hän sijoitti puolueensa keskustaan sanan aatteellisessa merkityksessä.

Oikeistolainen ajattelu korostaa yksilön vapautta ja vastuuta omasta menestyksestään. Jokainen on oman onnensa seppä. Vasemmisto korostaa puolestaan yhteiskunnan, käytännössä valtion ja kuntien velvollisuutta huolehtia kansalaisista.

Alkiolainen ajattelu yhdistää nämä näkökulmat. Se kannustaa ihmistä kasvamaan ja kehittymään, kantamaan vastuuta omasta toimeentulostaan ja hyvinvoinnistaan. Samalla se muistuttaa, että meidän on yhdessä, yhteiskuntana pidettävä huolta niistä, jotka eivät omin voimin pärjää.

Näin alkiolainen aate yhdistää vastuun ja vapauden periaatteet tavalla, joka sopii keskustan politiikan arvopohjaksi myös tänä päivänä. Olemme tukevasti poliittisesti keskustassa.

Hyvät ystävät

Suomen valtiollisen itsenäisyyden satavuotisjuhla tarjoaa meille hyvän tilaisuuden tarkastella Alkion perintöä myös toisesta näkökulmasta. Miten Alkion maalaisliitto toimi politiikan arjessa? Miten se sovelsi aatetta käytäntöön?

Maalaisliiton ohjelma vuosina 1917-1919 voidaan kiteyttää kolmeen sanaan: itsenäisyys, tasavalta, eheytyminen. Tuo ohjelma vetosi suomalaisiin. Puolue kasvoi vuosien 1917 ja 1919 vaaleissa 19 kansanedustajan ryhmästä eduskunnan toiseksi suurimmaksi puolueeksi, jolla oli 42 kansanedustajaa. Mitä opittavaa meillä on noista kahdesta vuodesta, jotka tekivät maalaisliitto-keskustasta pysyvästi suuren puolueen?

Alkion ja maalaisliiton poliittinen perintö voidaan mielestäni kiteyttää viiteen kohtaan, joita voimme soveltaa keskustan toiminnassa myös tänään ja tulevaisuudessa.

Alkion maalaisliitto oli **ensinnäkin** rohkea uudistuspuolue. Se otti vaaliohjelmassaan selvän kannan valtiollisen itsenäisyyden puolesta syksyn 1917 eduskuntavaaleissa. Monet pitivät sitä haihatteluna tilanteessa, jossa maassa oli 100 000 venäläistä sotilasta.

Samassa vaaliohjelmassa puolue vaati tasavaltaista hallitusmuotoa ja parlamentaarista hallitustapaa, jossa hallituksen tuli nauttia eduskunnan luottamusta. Vuoden 1918 kansalaissodan jälkeen maalaisliitto jäi lopulta lähes yksin puolustamaan tasavaltaa. Alkiosta tuli johtava tasavaltalainen sen jälkeen kun K. J. Ståhlberg nimitettiin heinäkuussa 1918 korkeimman hallinto-oikeuden presidentiksi. Sen jälkeen nuorsuomalaisetkin taipuivat monarkian kannalle Eero Erkon Helsingin Sanomia myöten.

Kun maalaisliitto teki näitä linjauksiaan, puolue ei miettinyt gallupkannatusta vaan isänmaan etua. Näin meidän pitää ajatella tänäkin päivänä. Isänmaan edun pitää olla etusijalla kun harkitsemme ratkaisujamme.

Tätä oppia me sovelsimme viime vaaleissa, kun lupasimme laittaa Suomen kuntoon. Siksi me ajamme maakunta- ja soteuudistusta, jossa puolustamme julkista terveydenhuoltoa ja luomme työmahdollisuuksia pienyrittäjille valinnanvapauden avulla. Siksi me laitamme valtiontalouden kuntoon.

Alkion maalaisliitosta voimme ottaa oppia siinäkin, että meidän on uskallettava asettaa tavoitteet korkealle. Siksi meidän on haettava ennakkoluulottomia ratkaisuja tämän vuosisadan haasteisiin.

Toiseksi, Alkion maalaisliitto oli yhteistyön ja sovintopolitiikan puolue. Syksyllä 1917 maalaisliitto yritti viimeiseen saakka sovittelua oikeiston ja vasemmiston välillä ja sai siitä hyvää haukkua kummaltakin suunnalta.

Alkion ehdotuksesta eduskunta otti itselleen korkeimman vallan myöhään illalla 15. marraskuuta 1917. Päätös hyväksyttiin maalaisliiton ja sosiaalidemokraattien äänillä. Sen jälkeen pidettiin yöllä vielä uusi istunto, jossa eduskunta hyväksyi kunnallislait ja lain kahdeksan tunnin työajasta eli tärkeimmät kohdat sosiaalidemokraattien ohjelmasta.

Tuon yön menettelytavat rikkoivat räikeästi valtiopäiväjärjestystä, mutta Alkio osasi katsoa menettelytapasääntöjen yli. Äärimmillään viety sovittelu saattoi estää Venäjän esimerkin mukaisen vallankumouksen Suomessa sillä hetkellä, kun edellytykset sen tekemiseen olivat kaikkein otollisimmat.

Maalaisliiton poliittinen voima ei silloin vielä riittänyt verisen veljessodan estämiseen. Mutta vain muutama viikko kansalaissodan päättymisen jälkeen, 5. toukokuuta 1918 Kyösti Kallio piti Nivalan kirkossa puheen kansalaissovun puolesta:

”Meidän on luotava sellainen Suomi, jossa ei ole punaisia ja valkoisia, vaan ainoastaan isänmaataan rakastavia suomalaisia, Suomen tasavallan kansalaisia, jotka kaikki tuntevat olevansa yhteiskunnan jäseniä ja viihtyvät täällä.”

Maalaisliitto lähti määrätietoisesti eheyttämään yhteiskuntaa kansalaissodan jälkeen. Alkio halusi sosiaaliministerinä tukea kaikkia niitä leskiä ja perheitä, joiden miehet olivat kaatuneet kansalaissodassa, olivat he sotineet kummalla puolella tahansa.

Yhteistyön ja sovittelun perinne on meille arvokas voimavara tänäkin päivänä. Tällaista puoluetta tarvitaan eniten silloin, kun yhteiskunnallinen ilmapiiri uhkaa kärjistyä. Keskustan pitää olla edelleen valmis omien arvojensa pohjalta yhteistyöhön niin oikeiston kuin vasemmistonkin kanssa.

Yhtä lailla meille on tärkeää varjella kansakunnan eheyttä tämän vuosituhannen haasteissa. Meidän on pidettävä Kallion sanoin huolta siitä, että myös tässä globaalien talouden maailmassa kaikki voivat olla ”Suomen tasavallan kansalaisia, jotka kaikki tuntevat olevansa yhteiskunnan jäseniä ja viihtyvät täällä”. Tämä edellyttää meiltä esimerkiksi valmiutta työn ja sosiaaliturvan yhdistämiseen uudella tavalla, kun digitalisaatio ja robottien tulo uhkaa kärjistää työmarkkinoiden jakautumista. Huippuosaajille maksetaan entistä suurempia palkkoja samalla kun pienipalkkainen työ väistämättä lisääntyy.

Kolmanneksi, Alkion maalaisliitolla oli hyvin selkeä aatteellinen itseymmärrys. Se ei kuulunut vasemmistoon eikä oikeistoon vaan se oli keskellä. Alkio piti tässä asiassa käsitteet selvinä. Hän ei lukenut maalaisliittoa poliittiseen oikeistoon.

Tämä asetelma konkretisoitui lokakuun 1917 eduskuntavaaleissa, joissa oikeistopuolueet solmivat vaaliliiton vasemmistoenemmistön kaatamiseksi. Maalaisliitto ei tähän vaaliliittoon lähtenyt ja sai kuulla siitä oikeiston ankaraa arvostelua koko vaalikamppailun ajan. Itsenäinen esiintyminen toi vaalivoiton, jonka seurauksena vasemmisto menetti enemmistönsä.

Myös meidän on pidettävä käsitteet yhtä selvinä. Emme kuulu vasemmistoon emmekä oikeistoon, olemme keskusta. Meidän on myös puolustettava asemaamme poliittisessa keskustassa, kun kilpailijat pyrkivät valtaamaan tonttiamme. Nykyinen hallitus toteuttaa niitä linjauksia, mitä keskustan omassa vaaliohjelmassa esitettiin ennen viime vaaleja. Emme siis ole liukuneet oikealle tai vasemmalle, harjoitamme keskustalaista politiikkaa.

Neljänneksi muistutan siitä, miten korkeat eettiset vaatimukset Alkio asetti politiikalle ja poliitikoille. Hänelle politiikka oli yhteisen, ei oman asian tai edun ajamista. Hän oli ylpeyteen saakka tarkka siitä, että kukaan ei pääsisi

sanomaan, että hän ajoi maalaisliiton asiaa palkan tai oman asemansa vuoksi. Alkio suorastaan suuttui, kun hänen nimensä nostettiin esille mahdollisena ehdokkaana ennen ensimmäisen presidentin valintaa vuonna 1919.

Alkio asetti riman niin korkealle, että harva sen kykenee ylittämään. Kansalaisten luottamuksen näkökulmasta Alkion rima on kuitenkin juuri oikealla korkeudella. Meidän kaikkien kannattaa aina päivän päätteeksi arvioida, pysyikö rima tänä päivänä kannattimillaan vai putosiko se.

Viidenneksi nostan esiin Alkion arvion maalaisliiton puoluekokouksen ratkaisevasta roolista syyskuussa 1918, kun valtiomuototaistelu oli kuumimmillaan. Kallio ja Alkio taipuivat jo pohtimaan monarkistien kanssa kompromissia, jossa kuninkaanvaltaa olisi tasapainotettu parlamentaarisella hallitustavalla. Maalaisliitto oli tuossa tilanteessa yksin, kuten edellä kerroin. Sosiaalidemokraatit oli suljettu pois eduskunnan työstä yhtä edustajaa lukuun ottamatta.

Maalaisliitto kutsui puoluekokouksen koolle pohtimaan hallitusmuotokysymystä 24.-25.9.1918. Kokous torjui kompromissit ja vahvisti jyrkän kannan tasavallan puolesta. Alkio oli suorastaan haltioitunut kokouksesta. Näin hän merkitsi päiväkirjaansa:

”Olin elokuulla ja sittemminkin ollut minäkin sitä mieltä, että kansan mielipide yleensä ei ole tasavallan puolesta niin jyrkkä. Tämä kokous kerrallaan antoi minulle uuden uskon kansan-vaiston jumalalliseen merkitykseen.”

Tiukan paikan tullen Alkio haki toimintaohjeet puoluekokoukselta ja luotti sen harkintakykyyn. Tätä perintöä meidän pitää varjella erityisellä huolella. Tätä periaatetta on sovellettu myös tänä viikonloppuna. Olen pyytänyt ja saanut teiltä valtuudet viedä sote-uudistus maaliin.

Alkiolle tärkein persoonapronomini oli me eikä minä. Viime kuukausina olen voinut kokea, että tämä perinne elää edelleen vahvana puolueessamme. Vaikka vastatuulta on ollut, tässä joukossa elää vahva me-henki. Vain tämän hengen ja luottamuksen varassa tämän työn tekeminen on mahdollista. Kiitos siitä.

Hyvät ystävät!

Alkion perinnöstä pitää nostaa esiin vielä yksi asia, josta meillä olisi opittavaa. Alkio osasi katsoa kauemmas ja luoda toivoa silloinkin kun tilanne näytti todella synkältä. Kirjailijalla oli taito vedota puheissaan ja kirjoituksissaan sekä järkeen että tunteeseen.

Otan esimerkiksi Alkion viimeisen vaalivetoimuksen ennen vuoden 1917 eduskuntavaaleja. Näin hän kirjoitti Ilkassa 22.9.1917, kun maailmansota oli riehunut jo yli kolme vuotta, suomalaisia uhkasi nälänhätä, yhteiskunnalliset ristiriidat kärjistyivät ja eri puolilla maata perustettiin työväenkaarteja ja suojeluskaarteja:

Me uneksimme kaikin Suomea, joka on riippumaton ja vapaa.

Me uneksimme kaikin yhteiskuntaoloja, joissa sorto kuuluu tummiin muistoihin, joissa vapaus ja kansalaiskunnia ovat jokaisen omaisuutta.

Me uneksimme rikasta Suomea, missä leipä kasvaa omassa maassa työn hedelmänä ja riittää puuttumatta kaikille.

Me uneksimme kansalaisveljeyden aikaa, jolloin nykyiset, ihmisyyttä alentavat eturistiriidat ovat jo voitettu kanta ja kansa toteuttaa kansanvaltaa – ilman väkivaltaa.

Eikö suursodan rangaistus opeta meitä ajattelemaan sisällisen rauhan siunausta?

Suomi, Suomi! Sinun etsikkoaikasi lähestyy. Älä kohtaa sitä – tyhjin lampuin.